

NIEUWE VORMEN VAN KINDERARBEID ?

door Paul RASKIN

Op 1 januari 1967 startte Nederland met de T.V.-reklame. Het eerste jaarverslag van de STER (Stichting Eter Reklame) levert ons een zeer interessant feitenmateriaal. Daaruit rijzen enkele juridische vragen.

Dit was de konkrete aanleiding tot het uitwerken van deze korte verhandeling. Immers binnen afzienbare tijd zal ook België gekonfronteerd worden met de T.V.-reklame. We zouden van tevoren reeds klaar moeten zien in eventuele gevaren voor vormen van kinderarbeid.

1. Probleemstelling

In het STER-rapport lezen we dat er gedurende 1967 voor minstens 645 miljoen frank besteed werd voor eterreklame. De voedingsnijverheid, de was- en reinigingsprodukten en de kosmetika nemen het overgrote deel van de totale zendtijd voor zich. Precies deze drie groepen kontrakteren vele kinderen om op te treden in hun reclamefilmpjes — 'spots' in de vaktaal. Er is een stijgende vraag naar kinderen voor televisieprogramma's en advertenties omdat spots met kinderen in de hoofdrol het beste rendement verzekeren. Kinderen doen dan ook de vaat bevuilen en bevuilen zich met opzet.

Aan de luttele sekonden film op het beeldscherm gaan dagenlange werkzaamheden vooraf ; niet alleen van dat ene kind, maar van een uitgebreide staf medewerkers. Ieder kind ontvangt 30 gulden per uur (ongeveer 420 fr.) om te poseren voor de fotokamera. Optreden in een reklamespot voor het T.V.-scherm of voor de bioskoop vertegenwoordigt 120 gulden per dag (ongeveer

1680 fr.).

In de Londense reclamewereld is een blonde, driejarige Samantha het topmodel. Toby Simon Perkins is een driejarige knaap uit Londen en hij heeft reeds een loopbaan als kindermodeel achter de rug. Nu brengt hij het lichte (kinder)lied, en wordt bijgestaan door een koor van driejarige meisjes.

Ondanks de wet op de kindbescherming van 1933 – kinderen van minder dan 13 jaar mogen niet te werk gesteld worden in Engeland – treden zelfs kleine kleuters in reclamefilmmpjes op. Kinderen worden vedetten ...

Ook zonder T.V.-reklame wordt België reeds met het probleem gekonfronteerd. Op elke schutting, op elke folder en in ieder tijdschrift treft men foto's van kinderen aan, die hun rol moeten vervullen in een of andere grootscheepse reclamekampagne. Kinderen en kleuters nodigen het publiek uit te doen zoals zij, bijvoorbeeld te sparen vanaf de drempel van het bestaan omdat er veel nodig is om een man te worden. De frisse kinderkoppen zijn winstgevend! Ze hebben de traditionele cover-girls en fotomodellen in de wind gezet!

Middels hun ouders worden deze kinderen kontraktueel verbonden. Met allerhande attractieve snoepjes en drankjes poogt men urenlang de kleuter in het gewenste beeld te brengen. Wel honderden plaatjes worden verschoten om dat ene, dat men in druk zal kunnen geven, eruit te halen. De spots in bioskopen duren slechts enkele sekonden. De opnamen duren evenwel dagen.

Het probleem dringt zich niet enkel op ons op het gebied van de reclame-industrie. Ook de amusementswereld en de show-business doet vaak beroep op kinderen. Het dertienjarige "Heintje" uit Nederlands-Limburg met zijn overigens mooie Caruso-stem trad op in de speelfilm "*Zum Teufel mit der Penne*". Hij was T.V.-clown in een programma, opgenomen door de Duitse T.V. in de manège van het cirkus Krone te München. Tijdens de voorbije Kerstfeesten was Heintje Simons gekontraakteerd voor de Amerikaanse Ed Sullivanshow.

Het Bureau van de Arbeidsinspectie te Utrecht zegde desgevraagd wel te begrijpen dat de platenfirma's Heintje ten allen prijze voor de T.V.-kamera's willen brengen, maar het Bureau kan dit niet toestaan gezien hier duidelijk de winstgevende handel prevaleert. Een optreden van kinderen in een T.V.-spel wordt niet direkt als "dergelijke bedorven publiciteit" beschouwd (1).

De vraag rijst of het hier werkelijk om een onschuldige bezigheid gaat dan wel om een nieuwe vorm van kinderarbeid. Na analyse van de wetgeving zullen we trachten te antwoorden op de moeilijke vraag of het in casu werkelijk om 'arbeid' gaat.

(1) K.J., Kinderen in de reclame, *De Standaard*, 12 juli 1968.

2. De vigerende wetgeving

Het K.B. van 28 februari 1919 koördineert de beschikkingen betreffende de arbeid van vrouwen en kinderen (2) en het K.B. van 20 augustus 1957 houdende de koördinering van de wetten op het lager onderwijs regelt de leerplicht. Beide K.B.'s hebben de fysische, morele, intellectuele en professionele bescherming van jeugdige personen tot doel.

Beginselen. — Het K.B. van 28 februari 1919 verbiedt in uitdrukkelijke termen elke tewerkstelling van kinderen beneden de 14 jaar.

“Het is verboden kinderen van minder dan 14 jaar te werk te stellen”
(art. 3).

Het K.B. van 20 augustus 1957 regelt even uitdrukkelijk de schoolplicht.

“De verplichting geldt voor een tijdvak van acht jaar. Dit tijdvak gaat in na de grote vakantie van het jaar, waarin het kind de leeftijd van zes jaar bereikt en eindigt wanneer het kind gedurende 8 jaar onderricht ontvangen heeft” (art. 5).

Wegens de bestaande schoolplicht tot 14 jaar kan een minderjarige niet te werk gesteld worden : d.w.z.,

- indien het kind zijn schoolplicht voldeed vooraleer het ten volle 14 jaar werd, moet het wachten tot het deze leeftijd ten volle bereikt heeft.
- indien het kind ten volle 14 jaar is vóór de aanvang van de grote vakantie die op het laatste schooljaar volgt, wordt de leeftijdsgrens verschoven tot de dag van het beëindigen van de leerplicht (3).

De sankties voor de overtreders van de schoolplicht-wet worden voorzien in artikel 11, lid 9. Dit artikel verwijst naar de straffen voorzien in artikel 20 van de wetten op de kinderarbeid. De overeenstemming tussen de twee wetgevingen is duidelijk.

Uitzonderingen. — Bepaalde wetten hebben de leeftijdsgrens voor tewerkstelling van minderjarigen opgevoerd. Enkele voorbeelden maar :

- de wet van 28 mei 1888 verbiedt kinderen van minder dan 18 jaar deel te nemen aan ontwrichtingsoefeningen en gevaarlijke toeren.
- het K.B. van 3 mei 1926 verbiedt jongens van minder dan 16 jaar en meisjes van minder dan 21 jaar te werken in slachterijen, in roterijen van vlas en hennep, in de bereiding van minerale zouten, enz.
- het K.B. van 30 oktober 1928 verbiedt jongens van minder dan 18 jaar en vrouwen verfwerk te verrichten, voorzover de gebruikte verven meer dan 2 % lood, berekend op metaalbasis, inhouden.

- (2) De vrouwenarbeid wordt nu gereguleerd door het K.B. nr. 40 van 24 oktober 1967. Een aantal wetten en besluiten hebben de organieke wetgeving inzake kinderarbeid aangevuld en gewijzigd.
- (3) L. GAUBLomme, *Tewerkstelling van de minderjarige naar Belgisch Arbeidsrecht*, Proefschrift, Leuven, 1965-66, p. 50.

Het K.B. van 27 april 1927. — Ook dit is een uitzonderingsbepaling ten opzichte van de algemene leeftijdsgrens van 14 jaar, neergeschreven in artikel 3 van het organiek K.B. Gezien de belangrijkheid voor ons studietema, behandelen we deze beschikking meer uitvoerig.

Steunend op artikel 2 van het K.B. van 1919, verbiedt dit K.B. de minderjarigen beneden de 16 jaar te arbeiden in schouwburgondernemingen, misic-halls, nachtbars, dancings en soortgelijke instellingen, alsmede het gebruiken van deze kinderen van minder dan 16 jaar voor verkoop, uit winstbejag, van gelijk welke voorwerpen in die inrichtingen, in alle openbare instellingen en op straat.

De *ratio legis* is :

'Considérant que l'expérience a démontré la nécessité de régler l'emploi des enfants et des adolescents dans les entreprises théâtrales, ainsi que dans d'autres établissements où l'utilisation des enfants, dans un but de lucre, apparaît comme étant de nature à compromettre la santé et la moralité des intéressés' (4).

Er werd in het artikel 2, lid 2 voorzien dat de Minister van Arbeid en Sociale Voorzorg (nu : Minister van Tewerkstelling en Arbeid) uitzonderingen kan treffen voor schouwburgondernemingen. Het waarom van deze modaliteit is het voldoen aan de eisen van sommige artistieke uitvoeringen.

Daar het tewerkstellingsverbod voor schouwburgondernemingen van kinderen van minder dan 16 jaar ook van toepassing is — naar algemeen aangenomen wordt — op de cinemavoortellingen, rijst de vraag of de uitzonderingsmodaliteiten, die kinderen toelaten op te treden in toneelstukken, ook kunnen aangewend worden om kinderen van minder dan 16 jaar te laten figureren of akteren in films ?

Ten voordele pleit de memorie van toelichting van het K.B., die spreekt van afwijkingen van het tewerkstellingsverbod beneden de 16 jaar voor 'publieke vertoningen'. Deze terminologie is heel wat ruimer dan alleen maar schouwburgondernemingen.

Een andere onopgeloste vraag is of de afwijkingen van artikel 2, lid 2 ten gunste van kinderen tussen de 14 en de 16 jaar worden toegestaan, dan wel aan kinderen van minder dan 14 jaar ?

Gezien dit K.B. van 1927 genomen is, steunend op artikel 2 van het organiek K.B. van 1919, welk als algemeen principie elke tewerkstelling beneden 14 jaar verwerpt, zijn we geneigd de uitzonderingsmodaliteiten van hierboven enkel ten gunste van kinderen tussen 14 en 16 jaar toe te passen.

Uiteindelijk is er nog de wet van 29 mei 1934. Het artikel 4 voorziet dat in het belang van de kunst, de wetenschap en het onderwijs individuele vergunningen kunnen worden verkregen voor het optreden van kinderen in publieke vertoningen en voor het deelnemen van kinderen als acteur of figurant aan

(4) *Pasinomie*, 1927, 159.

cinematografische opnamen.

Dergelijke vergunning wordt niet verleend, zo het gaat om een betrekking die gevaarlijk is voor het leven, de gezondheid en de zedelijkheid van de kinderen. Inzonderheid werden hier de circus-, variété- en kabaretvoorstellingen bedoeld. De wet zegt ook nog dat kinderen met vergunning onder geen enkel beding na middernacht mogen werken. Ze hebben immers een behoorlijke rust nodig en de voortzetting van hun onderricht mag geenszins gehinderd worden, aldus de *ratio legis*.

Toepassingsgebied van de wetgeving inzake kinderarbeid. — Het K.B. van 28 februari 1919 is toepasselijk op :

- de ondernemingen die onderworpen zijn aan de wet van 14 juni 1921 tot invoering van de 8-urendag en van de 48-urenweek. Deze wet van 1921 werd opgeheven en vervangen door de wet van 15 juli 1964 betreffende de arbeidsduur in de openbare en particuliere sektors van 's lands bedrijfsleven ;
- de inrichtingen die door het K.B. zelf als gevaarlijk, ongezond en hinderlijk worden geklasseerd ;
- de bedrijven voor vervoer te water (art. 1).

Gezinswerkplaatsen, waar enkel familieleden onder het gezag van vader of moeder werken en landbouweksploitaties vallen buiten het toepassingsgebied van het K.B. zo ze niet van industriële aard zijn en zo ze niet behoren tot de categorie van gevaarlijke, hinderlijke en ongezonde bedrijven.

De nieuwe wet op de arbeidsduur van 15 juli 1964 zegt in artikel 49 dat de artikelen 28 tot 31 van de oude wet behouden blijven. Juist dit artikel 31 is bepalend voor het toepassingsgebied van de wetgeving op de kinderarbeid.

3. Mogen we van kinderarbeid spreken ?

Is het optreden van schoolplichtige kinderen en kleuters in de reclame- en amusementswereld arbeid ? Zijn dergelijke prestaties, datgene wat de wetgever 'werken' (5) noemde ?

Het konstituerende element van een arbeidsverhouding is het ondergeschikt verband, nl. de bevoegdheid van de werkgever om 'leiding, gezag en toezicht' (6) uit te oefenen op de prestaties van zijn werknemers.

'Het arbeidsrecht omvat alleen de arbeid in ondergeschikt verband' (7).

Deze ondergeschiktheidsrelatie kan 'strenger of lossler, vollediger of gedeel-

(5) Artikel 1 van het K.B. van 28 februari 1919.

Artikel 11, lid 9 van het K.B. van 20 augustus 1957.

(6) Artikel 1 van de wet van 10 maart 1900 betreffende de arbeidsovereenkomst voor werklieden.

(7) R. BLANPAIN, *Handboek van Belgisch Arbeidsrecht*, I, p. 9.

telijk, tijdelijk of voortdurend' (8) zijn. We moeten dus telkens weer vanuit de concrete feiten vertrekken om tot een arbeidsverhouding voor dat individueel geval te kunnen besluiten. De band van ondergeschiktheid waarin in casu een kind als fotomodel gevat is, is duidelijk verscheiden van deze waarin een stagiair in ondergeschikt verband zelfstandige geestesarbeid verricht.

Het is trouwens niet noodzakelijk dat het gezag, welk zich manifesteert in het geven van bevelen en het controleren, effectief moet worden uitgeoefend. De 'juridische mogelijkheid' hiertoe is voldoende (9).

Bij analyse van het hoger geciteerde feitenmateriaal, menen we tot arbeidsverhoudingen te kunnen besluiten. Hoe zwaar de terminologie van het arbeidsrecht ook moge wegen, we moeten ze verder hanteren. Er is een 'werkgever', die beveelt en zegt hoe het moet ; die de resultaten volgens eigen inzicht wikt en controleert en die eventueel de zaken laat overdoen. Niet essentieel, maar toch relevant is het hoge loon dat men uitkeert voor de geleverde prestaties. Er is de 'werknemer', die overeenkomstig de richtlijnen zijn soep zus of zo eet en die vervolgens zijn vuil slabbetje in dit of dat zeepsop steekt.

De terminologie lijkt ontstolen aan het 'grote-mensen-recht'. Desondanks dient benadrukt dat ook in casu een deel van de persoonlijke zelfstandigheid tegen betaling van loon wordt afgestaan. De overeenkomst – door de ouders afgesloten – strekt ertoe plaats, tijd en omstandigheden van het presteren te bepalen. De show- en businesswereld werkt nochtans niet alleen met kinderen. Zeer vele volwassenen vinden er hun job. Zij ontsnappen niet aan de arbeidswetgeving. Waarom zou een identieke leefsituatie van juridische aard veranderen van zodra het om kinderen of kleuters gaat ?

Er ontwikkelt zich een nieuwe, eigentijdse vorm van kinderarbeid. Er is dienstverhuring van kinderen, wat door de wet verboden is. Het gaat om strafbaar misbruiken van kinderen, gezien het winstgevende duidelijk prevaleert. De sancties werden neergeschreven in artikel 20 van het K.B. van 28 februari 1919. Men zal ze moeten toepassen en overeenkomstig de wet zo vaak als er kinderen te werk gesteld werden.

4. Het optreden voor radio en in T.V.

De wetgeving inzake kinderarbeid is o.m. toepasselijk op instellingen, die als gevaarlijk, hinderlijk en ongezond worden geklasseerd. Tot deze categorie behoren de zalen, waarin openbare voorstellingen gegeven worden als bioskopen, circussen en schouwburgen.

Dat geldt ook voor de B.R.T., wanneer zij openbare voorstellingen organiseert waarin kinderen van minder dan 16 jaar optreden zonder de nodige

(8) J. STEYAERT, *Arbeidsovereenkomst, Algemeen Deel*, A.P.R., 1961, nr. 21.

(9) R. BLANPAIN, *o.c.*, I, p. 12.

vergunningen. Dat dergelijke voorstellingen georganiseerd worden om ze achteraf als eigen realisaties uit te zenden, verandert de zaak niet. De B.R.T. stelt kinderen te werk als acteur of figurant. Zo dit niet overeenkomstig de wetgeving terzake is, zijn de verantwoordelijken van de B.R.T. strafbaar.

Wanneer de B.R.T. films op het scherm brengt waarin kinderen beneden de 16 jaar optreden en die door partikuliere firma's werden vervaardigd, is de B.R.T. geen tewerksteller van kinderen. Van medeplichtigheid of van mededaderschap aan strafbare tewerkstelling van kinderen is geen sprake, omdat de strafbare gedraging voorafging aan het uitzenden van de film door de B.R.T.. De uitzending zelf valt buiten de deliktsomschrijving. Bijgevolg is niet de koper of huurder – *in casu* de B.R.T. – maar wel de maker van de film strafbaar.

5. Besluit

De delikate situatie van de minderjarige werknemer en het belangrijke geestelijke groeistadium van de adolescent verantwoorden een tewerkstellingsverbod beneden de 14 jaar. Het is immers totaal onmogelijk om op die leeftijd deel te nemen aan de produktieve arbeid in een tijd van industrialisatie, mechanisme en automatisme.

Om dezelfde reden kan men pleiten voor een verhogen van het algemeen tewerkstellingsverbod tot minimum 16 jaar. Een dergelijke beslissing zou natuurlijk moeten korresponderen met een gelijktijdige verlenging van de leerplicht (10). 'Men zou geneigd zijn het sociaal niveau van een Staat te meten naar de omvang van zijn wetgeving terzake' (11).

Onze konsumptiemaatschappij moet steeds weer behoeften kreëren. De reclame is het beste wapen. De mens wordt enorm erdoor aangesproken. Het gebruiken van kinderen met een winstgevend doel voor ogen is eerder een misbruiken. De spreekwoordelijke 'hardheid' van het zakenleven kan niet anders dan een weerslag hebben op de kleine kleuter, die daar – onbewust nog – een belangrijke rol moet spelen.

Sanktioneren alleen volstaat niet. Het is maar een noodzakelijke eerste stap. De mentaliteit moet veranderen. Charles DUMEROY zegde het enigszins anders: 'De misbruiken willen uitroeien door de wet, is de plasregen willen beletten met de paraplu's ...' (12).

(10) Op 1 januari 1965 werd in het parlement een wetsvoorstel neergelegd dat ertoe strekt de schoolplicht tot 15 jaar in te voeren voor kinderen geboren na 1951 en op 1 september 1968 werd een wetsvoorstel ingediend, welke de verlenging van de schoolplicht tot 16 jaar voor kinderen geboren na 1953 voorstelde.

(11) A. TRINE, *De Sociale Wetten in theorie en in praktijk*, *Arbeidsblad*, 1966, p. 803.

(12) *Nouveaux Blasphèmes judiciaires*, Bruxelles, 1910.

SOMMAIRE

NOUVELLES FORMES DE TRAVAIL DES ENFANTS

Le législateur belge interdit d'employer au travail les enfants de moins de 16 ans dans les théâtres, les music-halls et les établissements de ce genre.

La question est de savoir si l'apparition de plus en plus fréquente de petits enfants dans le monde de la publicité et de l'amusement est une occupation inoffensive ou bien une nouvelle forme de travail des enfants ?

L'essentiel d'un contrat d'emploi est bien le lien de subordination entre le travailleur et l'employeur. C'est justement un tel lien qui caractérise la situation des enfants qui servent pour la publicité. Nous concluons donc qu'une espèce nouvelle de travail des enfants s'est fait jour.

SUMMARY

NEW KINDS OF CHILDLABOUR ?

Is the increasing number of children, who are put to work in the advertisement- and showbusinessworld, to be considered as an innocent occupation or a new kind of childlabour ?

Belgian Law forbids any person under the age of 16 to be put to work either in theatercompanies, music-halls and other such establishments.

The important question is whether the appearance of children in advertisement-films and shows is labour or not.

The essential characteristic of a labourcontract is the legal subordination of the employee towards the employer, such a form of subordination is apparent when children are used in the advertisementworld as models.

Thus a new kind of childlabour has sprung up.

ZUSAMMENFASSUNG

NEUE FORMEN DER KINDERARBEIT ?

Ist die stets zunehmende Tätigkeit von Kleinkinder und Kinder im Werbungs- und Unterhaltungsbetrieb harmlos oder bedeutet sie eine neue Art der Kinderarbeit ?

Der belgische Gesetzgeber verbietet Personen unter 16 Jahren in Theatern, Varietés und ähnliche Einrichtungen einzustellen. Kann aber das Auftreten von Kinder in Werbefilme und Schaus als "Arbeit" betrachtet werden ?

Der Hauptzug eines Arbeitsverhältnisses ist die juristische Untergebenheit des Arbeitnehmers dem Arbeitgeber gegenüber. Eine solche Untergebenheit kennzeichnet die Lage der Jugendliche Modelle im Werbungsbetrieb.

Diese zeitgenössische Art der Kinderarbeit kommt immer häufiger vor.